

ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ, ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ

Πολλά από όσα πράττουμε καθημερινά βασίζονται σε γνώσεις, για τις οποίες εμείς δεν έχουμε εξακριβώσει την αξιοπιστία τους και τα χρονικά όρια της ισχύος τους. Ο τρόπος ζωής και η επιτέλεση κάποιων σκοπών μας δεν διευκολύνονται πάντοτε από την πολλή αναζήτηση και οι διαθέσεις μας κυριαρχούν στη γνωστική μας δραστηριότητα. Σε αυτή την περίπτωση, η χρησιμότητα της γνώσης προέχει από τη θεωρητική βεβαιότητά μας. Διαφορετικά θα χρονοτριβούσαμε απεριόριστα και θα ήμασταν διαρκώς μέσα στην αμφιβολία.

Αυτός είναι και ο συνηθισμένος αντίλογος, με τον οποίο κάποιοι μπορούν να δικαιολογήσουν τον εφησυχασμό τους και την αποστροφή τους για την πνευματική αναζήτηση και το διάβασμα. Έτσι λ.χ. για έναν άνθρωπο που λατρεύουμε, ρέπουμε να αγνοήσουμε και να αμφισβητήσουμε όσα αρνητικά ακούσουμε γι' αυτόν και να διατηρήσουμε τη διαμορφωμένη βεβαιότητά μας. Όταν ο γιατρός μας πει τη διάγνωση του και τη θεραπευτική αγωγή, εμείς συνήθως θεωρούμε χρήσιμο να την ακολουθήσουμε και όχι να ζητήσουμε αποδείξεις και αναλυτικές εξηγήσεις. Αν όμως χρειαστεί, αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να ζητήσουμε την άποψη και άλλων γιατρών.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, στις οποίες δεν αναζητάμε την αξιοπιστία της γνώσης και της πληροφορίας -για τον ένα ή για τον άλλο λόγο- και βασιζόμαστε χωρίς επαρκή γνώση, τότε έχουμε την άμεση ή αστόχαστη βεβαιότητα την οποία ονομάζουμε πίστη ή εμπιστοσύνη. Όταν η άμεση βεβαιότητά μας είναι για την ορθότητα της άποψης, τότε την πίστη τη λέμε “καλή”, ενώ αντιθέτως τη λέμε “κακοπιστία”. Η πίστη (ή η βιαστική άποψη) μπορεί να αποδειχθεί εύστοχη ή το αντίθετο και να κατευθύνει την επιστημονική γνώση. Ωστόσο δεν παύει να είναι μια βιαστική βεβαιότητα, με ανεπαρκή γνώση και πολλές φορές από ασυνεπείς σκέψεις.

Η πίστη χωρίς αμφισβήτηση είναι αντίθετη προς την αναζήτηση και την ερευνητική σκέψη. Αντιθέτως, η γνώση και η αναζήτηση με σκοπό τη βεβαιότητα δημιουργούν τη βεβαιότητα μέσα από την εξακριβωμένη πληροφορία, με γνώση και με λογική σκέψη. Έτσι ολοένα περισσότερο το πεδίο της πίστης περιορίζεται. Σε πολλές περιπτώσεις, η επιστήμη έχει δώσει γνώση με λογική βεβαιότητα στη θέση της πίστης. Όποιος διατηρεί μια απερίσκεπτη πίστη και δεν αντλεί τη λογική βεβαιότητα από την επιστήμη και δεν μπορεί να σκεφτεί λογικά ή με τη λογική αμφιβολία, βγαίνει εκτός πραγματικότητας. **Η αντίθεση της άκοπης, βεβιασμένης και πρόχειρης βεβαιότητας με τη φιλοσοφική και επιστημονική αναζήτηση είναι καθαρή.** Υπό αυτήν την έννοια, η μεγάλη μας διαφορά με τη θρησκεία επικεντρώνεται στην παραπάνω γενική αντίθεση. Η ερευνητική σκέψη επιβάλλει να αμφισβητούμε, να απορρίπτουμε και να μην υπολογίζουμε τις απόψεις, τις διαπιστώσεις, τις μυθοπλασίες και ευρύτερα τις πληροφορίες, οι οποίες ξεφεύγουν από τα όρια της λογικής ή προσδιορισμένης βεβαιότητας (με γνώση) και να αμφιβάλουμε πολύ περισσότερο όταν οι απόψεις έρχονται σε σύγκρουση με την εμπειρία.

Οι μεγάλες γνωστές θρησκείες, ο Χριστιανισμός, ο Μουσουλμανισμός, ο Βουδισμός, ο Ινδουϊσμός, ο Κομφουκιανισμός, όπως αυτές ονομάζονται συνοπτικά και μερικές άλλες τοπικές θρησκείες, βασίζονται σε ιστορικά γεγονότα, σε μαρτυρίες και σε διδασκαλίες φιλοσόφων και σπουδαίων ανθρώπων, που επηρέασαν την κοινωνική πραγματικότητα όπως αυτή ήταν τότε και βρήκαν από τότε συνεχιστές. Οι αρχικές διδασκαλίες τους διαδόθηκαν προφορικά, γράφτηκαν, μεταφράστηκαν, διορθώθηκαν, αναλύθηκαν, εξελίχθηκαν, επιβλήθηκαν, υποστηρίχθηκαν με τη συνεισφορά νεότερων στοχαστών και μαθητών και τα βιβλία που τις περιέχουν θεωρούνται ιερά.

Μία πρώτη ανάγνωση των αρχαίων θρησκευτικών γραφών αρκεί για να διαπιστώσουμε την ελάχιστη επιστημονική γνώση εκείνων των διδασκάλων και την παράδοση στην άγνοια με αντάλλαγμα την αυταπάτη της εξασφάλισης και της βοήθειας από μία φανταστική υπεράνθρωπη ύπαρξη. Ο λόγος τους περιστρέφεται υπερβολικά γύρω από την ανθρώπινη ύπαρξη και τις κοινωνικές σχέσεις, ενώ η επιστημονική γνώση λείπει εντελώς. Αυτή η εστίαση της σκέψης δείχνει πως η ανάγκη για ειρηνική συμβίωση, δικαιοσύνη, προστασία και για τη διασφάλισή τους οδηγεί τους ανθρώπους να διατυπώσουν ηθικές εντολές και κανόνες και για να έχουν ισχύ, επιστρατεύουν συγκινητικά και όμορφα λογοτε-

χνικά σχήματα, υποσχέσεις για ανταμοιβές, απειλές, προνοητικές απαντήσεις για τους αμφισβητίες και τους ανυπάκουους, μύθους, παραδείγματα, ακόμα και το ψέμα.

Ειδικά οι δύο πιο διαδεδομένες θρησκείες της Γης επέτυχαν να συσκοτίσουν την ηθική σημασία της γνώσης και της διάνοιας για τη ρύθμιση της κοινωνικής ζωής αλλά και της συμπεριφοράς και πώς αυτά επηρεάζουν διαρκώς την ανθρώπινη ζωή. Η εξήγηση γι' αυτό το ιστορικό φαινόμενο της υποβάθμισης (της σκέψης και της γνώσης) βρίσκεται στον αισθησιοκρατικό προσανατολισμό του ανώριμου ανθρώπου και στη μεγάλη άγνοια για τη σχέση της αόρατης διανοητικής δραστηριότητας με το νόημα της ζωής. **Το πιο αδύνατο σημείο αυτών των μεγάλων θρησκειών ήταν εξαρχής και ολοφάνερα η υποβάθμιση του ρόλου της γνώσης, της εμπειρίας και του στοχασμού για τη ζωή.** Ενώ η καθημερινή ζωή μας, η σχέση μας με τους άλλους ανθρώπους και η συμπεριφορά μας ρυθμίζονται και επηρεάζονται διαρκώς από τις σκέψεις και τις πληροφορίες μας. Η ίδια αυτή η υποβάθμιση επέτρεψε την αναβάθμιση εκείνων των τοπικών κοινωνικών γεγονότων και έθρεψε την παράνοια και τη φαντασιοκοπία για πολλούς αιώνες. Διδασκαλίες τόσο φτωχές σε γνώση, με επιπόλαιη άποψη για τον προορισμό της ζωής επί της Γης, περιφρονητικές για την εμπειρία, οι οποίες προβλήθηκαν με υπεροψία σαν μια ολοκληρωμένη αλήθεια, σαν θεόπνευστη και ιστορική μαρτυρία και όμως είχαν την απαίτηση να ανυψώσουν ηθικά τον άνθρωπο ως δια μαγείας! Αποκρύπτοντας την εξυπηρέτηση των συμφερόντων, παραβλέποντας την γνωστική ανεπάρκειά τους και με κοινωνικές πιέσεις. Δεν αντανακλά καθόλου τη νοημοσύνη, ενώ αντιθέτως αποτελεί ένα κακό σημάδι διανοητικής τύφλωσης, απερισκεψίας, ισχυρογνωμοσύνης, μισαλλοδοξίας, αμάθειας και ιδιοτελούς συμβιβασμού, ότι οι περισσότεροι κάτοικοι του πλανήτη Γη, ακόμα και στην ψηφιακή εποχή μας, αντιπροσωπεύονται από ένα "πακέτο" απόψεων και απαντήσεων,¹ που έχει το όνομα της θρησκείας τους. Είναι απογοητευτικό το κοινωνικό φαινόμενο ιδιαίτερα για του κάτοικους του δυτικού ημισφαιρίου της Γης (κυρίως στην Ευρωπαϊκή και στην Αμερικανική ήπειρο).

¹ Για το ρόλο της ζωής στο Σύμπαν και στη Γη, για την ψυχή και τη συμπεριφορά του ανθρώπου και για ένα πλήθος φιλοσοφικών και επιστημονικών ζητημάτων.

† Μας εντυπωσιάζουν η ισορροπία που παρατηρούμε στα φυσικά φαινόμενα και στο φυτικό και στο ζωικό βασίλειο. Όμως το γενικευμένο φαινόμενο, η ζωή να επιβιώνει σκοτώνοντας άλλα είδη ζωής, κανέναν λογικό άνθρωπο και ίσως κανέναν ευαίσθητο δεν μπορεί να το προσπεράσει στο μυαλό του. Η ζωή στον πλανήτη Γη, πριν ακόμα να εμφανιστεί ο άνθρωπος, έχει ένα πολύ βίαιο και αιματοβαμμένο παρελθόν. Πριν από το φυσικό θάνατο, η πλειονότητα των ζωντανών οργανισμών μαζί και ο άνθρωπος πέφτουν θύματα ισχυρών δυνάμεων, από άψυχα και από έμψυχα σώματα. Ακόμα και αν υποθέσουμε, ότι ο Θεός έχει εξασφαλίσει την ανάσταση σε άλλους κόσμους δεν παύει να είναι μία τρομερή αδικία, οι ζωές να χάνονται με τόση ευκολία και αναισθησία, θα προσθέταμε. Δεν γνωρίζουμε ούτε σκεπτόμαστε όπως ο Θεός, όμως δεν είμαστε τόσο τρελοί και ανόητοι για να αδιαφορούμε εμπρός στο φαινόμενο του τυχαίου και πρόωρου θανάτου. Κανένα θεϊκό σχέδιο και κανέναν σκοπό δεν θα θέλαμε να στερήσει τη δική μας ζωή και των αγαπημένων μας, αφού εξάλλου η ζωή μας είναι τόσο μικρή και για λύπηση!

Όταν μία δοξασία, την οποία εύκολα μπορεί να την αμφισβητήσει με εύστοχες διαπιστώσεις ακόμα και ένας νεαρός, αυτή επιβάλλεται εκβιαστικά, καταπιεστικά ή καταφέρνει να γίνει αποδεκτή και να εξαπλωθεί, όχι με τη δύναμη της αξιοπιστίας και της θεωρητικής συνέπειας αλλά με την αδυναμία της άγνοιας των ανθρώπων (με γελοίους και τραγικούς τρόπους), τότε δικαιολογημένα δημιουργείται αποστροφή για τη θρησκεία και αντίδραση. Θα πρέπει κανείς να έχει μία δόση παραλογισμού και περιφρόνηση της εμπειρίας για να μην παραδέχεται τα μεγάλα λάθη, τη φαντασία, την ασυνέπεια των σκέψεων και τις ελλείψεις της θρησκευτικής διδασκαλίας και τη μεγάλη ζημιά που οι θρησκείες επέφεραν στην κοινωνία και στον πολιτισμό, παράλληλα με την επιδιωκόμενη θετική επίδρασή τους. Οι γνωστές θρησκείες διαμορφώθηκαν μακροχρόνια γύρω από τα σημαντικά ζητήματα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, του νοήματος της Ζωής και του προορισμού του ανθρώπου. Προσφέρουν απόψεις για τη ρύθμιση της ανθρώπινης ζωής χωρίς να είναι βασισμένες σε επιβεβαιωμένες απαντήσεις για αυτά τα δύσκολα και μεγάλα ζητήματα, όπως επιχειρούν να δώσουν η Φιλοσοφία και η Επιστήμη. Οι θρησκευτικές γραφές δεν ήταν ακριβείς συλλογισμοί και με αποδείξεις, δεν ήταν επιστημονικές ανακαλύψεις και εξηγήσεις και περιγραφές με την πιο εύστοχη απόδοση των νοημάτων. Δεν

αναδεικνυαν νέα ζητήματα και δεν έθεταν νέα ερωτήματα με σκοπό την πιο πέρα αναζήτηση και γνώση.

> Επομένως, για να ακολουθήσει κάποιος μία θρησκεία πρέπει να αποδεχτεί σαν αξιόπιστα όσα ειπώθηκαν ή γράφτηκαν από τους πνευματικούς της θεμελιωτές και να μην αμφιβάλει για τις καθοριστικές θέσεις της.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ - Η ασυνέπεια της θρησκείας

(Λίγες μαρτυρίες και προσωπικές εμπειρίες, ελλιπείς πληροφορίες, απάντητες απορίες, φανταστικά γεγονότα, απουσία επιστημονικής γνώσης και κάθε εξήγησης, εστίαση της σκέψης σε προσδοκίες, κατάχρηση της λογικής και ερμηνείες, μυθοπλασία, ψέματα)

Οι θρησκείες με την ανεπάρκεια και τη φαντασία τους επιτρέπουν την παρεξήγηση και την αμφισβήτησή τους. Μας οδηγούν σε αναρίθμητες απορίες, να διανοηθούμε για υποθετικά και ανούσια ζητήματα, να βασιστούμε σε σπάνιες μαρτυρίες, να διαφωνούμε για ζητήματα που δεν έχουν βέβαιη απάντηση και να συζητούμε άσκοπα. Μέχρι σήμερα πολλοί επιχειρήσαν να αναλύσουν, να υποστηρίξουν, να αντλήσουν συμπεράσματα και να δώσουν κάποιες εξηγήσεις για να προσδώσουν περισσότερη αξιοπιστία στο δόγμα που αποδέχτηκαν και σαν ανταπάντηση στους αμφισβητίες. Σε αυτή την προσπάθεια υπάρχει ο κίνδυνος της παρερμηνείας και της διαφωνίας, αλλά σε πολλές περιπτώσεις η προσπάθεια είναι επιτυχημένη και με αξιόπαινη λογική². Ωστόσο είναι γελοίο και ανόητο να προσπαθούμε να σκεφτούμε με τους κανόνες της λογικής και με

² Εδώ κολλάει το σχετικό απόσπασμα από ένα άρθρο του Βασίλη Ραφαηλίδη με τον τίτλο "Ο λογικός θεός του Αβερρόη" στην εφημερίδα Έθνος 17 Μαΐου 1998: « Οι θεολόγοι μπορεί να χρησιμοποιούν με επιτυχία τη λογική σαν μέθοδο για την ανάλυση των προβλημάτων που τους απασχολούν, όμως κατά κανόνα μισούν τη λογικότητα. Άλλο λογική και άλλο λογικότητα. Η λογικότητα αναφέρεται στη σχέση πράγματος και σκέψης για το πράγμα, ενώ η λογική αναφέρεται στους συλλογισμούς καθαυτούς, δηλαδή στη συμφωνία του λόγου με τον εαυτό του. Έτσι, ο θεολογικός, ακόμα και ο μυστικιστικός λόγος, μπορεί να είναι υποδειγματικά λογικός όταν διατυπώνεται σύμφωνα με τους κανόνες της τυπικής λογικής. Όμως είναι καταφάνερα παράλογος όταν παραπέμπει σε πράγματα ή γεγονότα εξόφθαλμα μη λογικά, όπως γίνεται με το λόγο του τρελού...»

τη νεότερη γνώση όπως σε μια επιστημονική έρευνα για να καταλήξουμε καταχρηστικά, ότι τα αρχικά κείμενα είναι αξιόπιστα ή θεόπνευστα και δίνουν όλες τις απαντήσεις! Όλες οι νεότερες ανακαλύψεις χρησιμοποιούνται και τα επιστημονικά βιβλία αντιγράφονται για να ενισχυθεί μια εύκολη άποψη, η οποία εκφράστηκε μέσα σε ένα οποιοδήποτε μυθιστόρημα, όπως λ.χ. η άποψη ότι ο κόσμος έχει ένα Δημιουργό. Μετά, με ένα παράλογο άλμα συμπεραίνουν, ότι και οι υπόλοιπες απόψεις του μυθιστορήματος είναι επίσης σωστές. Τα πρόσωπα που εξέφρασαν, ανανέωσαν και επέκτειναν τις πρώτες σκέψεις του μυθιστορήματος εμφανίζονται ότι είχαν σκεφτεί σωστά, ότι ήταν σοφοί άνθρωποι, θεοί, προφήτες, απόστολοι ή άγγελοι του θεού και ότι όσα έλεγαν ήταν μόνο η αλήθεια.

Πάντως, όταν η πίστη μας βασίζεται σε αμφίβολες και ανακριβείς πληροφορίες, σε αβάσιμες απόψεις, σε λανθασμένα συμπεράσματα, σε ψέματα και σε φαντασιώσεις, τότε κινδυνεύουμε να τη χάσουμε όταν ανακαλύψουμε πως αυτός ο φαντασιόπληκτος τρόπος υποστήριξης ανατρέπεται. Αλλά παράδοξως, ο κίνδυνος να χάσουμε την πίστη μας υπάρχει για τον ίδιο λόγο, που οι θρησκείες τη δημιουργούν με την κατάχρηση του λόγου και με την παραπλάνηση της ανθρώπινης διάνοιας.

Μήπως έχεις την εντύπωση, ότι με την πίστη στη θρησκεία σου, με τη λατρεία στο θεό της θρησκείας σου και με τις καλές πράξεις σου εξασφαλίζεις καλύτερο μέλλον στην επίγεια ζωή σου και ευνοϊκότερη τύχη; Δυστυχώς, η καθημερινή εμπειρία επιβεβαιώνει ότι αυτό δεν συμβαίνει! Δυστυχώς, διότι θα γνωρίζαμε τον πιο βέβαιο τρόπο για να περάσουμε πιο όμορφα τη ζωή μας. Να είσαι έτοιμος να σε βρει χειρότερη τύχη από αυτή ενός κακούργου!

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ

Δεν πρέπει να συγχέουμε την πίστη στο Θεό με την πίστη στην ύπαρξή του. Η πρώτη συνδέεται με ένα τρόπο ζωής καθορισμένη από τη διαρκή βεβαιότητα για την ύπαρξη του Θεού, σε συμφωνία με τη θρησκευτική διδασκαλία ή με τη βεβαιότητα που έχει προέλθει από προσωπική εκτίμηση και

σκέψη. Σε μερικές περιπτώσεις που κάποιος απορρίπτει την ύπαρξη του Θεού, του “απλώνει το χέρι” χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, όταν αναγνωρίζουμε έμπρακτα τη δική μας αδυναμία και μικρότητα, με την αποκόλλησή μας από όσα πράγματα και προσωρινές καταστάσεις μας εξαντλούν τη σκέψη και τη ζωή, με την προσπάθεια να σκεφτούμε αμερόληπτα και με την απαλλαγή από τον εγωκεντρικό τρόπο ζωής. Αντιθέτως, συμβαίνει να πιστεύουμε ότι υπάρχει ο Θεός -είναι το πιο συνηθισμένο- χωρίς αυτό να επηρεάζει σε τίποτε τη ζωή μας, χωρίς να το θυμόμαστε και ενώ συμπεριφερόμαστε εντελώς αντίθετα σαν να μην υπάρχει ο Θεός ή σαν να ήταν όλος ο κόσμος δημιουργημένος αποκλειστικά για εμάς.

Οι θρησκείες επιχειρούν κατά κάποιο φιλοσοφικό τρόπο να δώσουν **προσωρινές απαντήσεις** στις μεγάλες απορίες του ανθρώπου για το νόημα της Ζωής και του Σύμπαντος και να ρυθμίσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά κατά τέτοιο τρόπο, που εξυπηρετεί την ειρηνική συμβίωση και την ψυχολογική ασφάλεια. Η θρησκεία είναι το υποκατάστατο του σχετικού τέλους των Επιστημών και της Φιλοσοφίας. Δηλαδή είναι η βεβιασμένη, χωρίς γνώση και αβάσιμη λύση των γενικότερων κοσμολογικών προβλημάτων και ασυνεπώς των ηθικολογικών, τα οποία σχετίζονται άμεσα με τα πρώτα. Με τη θρησκεία πραγματοποιείται άμεσα -θα λέγαμε και παράλογα- η λογική επιθυμία πολλών ανθρώπων να ζήσουν προσανατολισμένοι, ν’ αξιοποιήσουν την ύπαρξή τους και να την προστατέψουν, ασχέτως αν τελικά αυτό στην πραγματικότητα δεν γίνεται ή όπως και όσο θα έπρεπε.

Το πλεονέκτημα των θρησκειών, που τις κάνει να βρίσκουν μεγάλη απήχηση σε αντίθεση με τη Φιλοσοφία είναι η απλοϊκότητά τους. Είναι η Φιλοσοφία για επιπόλαιους και για όσους δεν θέλουν να κουράσουν το μυαλό τους. Υπάρχει και το συναισθηματικό δέσιμο με τις εμπειρίες από τις διάφορες θρησκευτικές και εορταστικές εκδηλώσεις. Η ισχυρή επιθυμία για την καλύτερη αξιοποίηση της ζωής από τη μια πλευρά και από τη άλλη, η μυθιστορηματική τους μορφή δημιουργεί την ισχυρή θρησκευτική πίστη, που παρασύρει και «τυφλώνει» την ορθολογική διάνοια. Όμως, η ανεπαρκής και περιστασιακή διαμόρφωση των κοσμολογικών και ηθικολογικών απόψεων, με φαντασία και με κατάχρηση του λόγου, με λογοτεχνική μορφή και με προσωπικές εμπειρίες και η σύνδεση της θρησκευτικής διδασκαλίας με την παράδοση και με τα γεγονότα, ήταν λογικό να μην επιτρέψουν τη διαμόρφωση μιας σταθερής και κοινής για όλους θρησκείας. Ενώ αντιθέτως, ήταν λογικό η θρησκευτική διδασκαλία να

προσαρμοστεί για σκοπούς άσχετους προς την ουσία της και να χρησιμοποιηθεί ως πνευματικό μέσο εκμετάλλευσης.

Έτσι, σε αντίθεση με την επιστημονική προσέγγιση του κόσμου και σε αντίθεση με τη φιλοσοφική εφαρμογή της λογικής σκέψης, η θρησκευτική διδασκαλία θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε άλλη. Μπορούν να διαμορφωθούν άπειρες άλλες θρησκείες αφού μπορούν να γραφτούν άπειρα μυθιστορήματα και να διαφημιστούν με αυτό τον σκοπό. Οι σκέψεις και οι απόψεις που οι θρησκευτικές γραφές περιέχουν διάσπαρτα, ημιτελώς, με φαντασία και αξεχώριστα από τα λογοτεχνικά σχήματα δεν χρειάζονται ιδιαίτερη νοητική προσπάθεια για να αμφισβητηθούν, να απορριφθούν και για να φανεί η ανεπάρκειά τους. Η εμφάνιση μίας νέας θρησκευτικής διδασκαλίας με το ίδιο μείγμα φιλοσοφικών σκέψεων μέσα σε μορφή μυθιστορήματος, επίσης αμφισβητεί την αξιοπιστία των άλλων θρησκειών και αναδεικνύει τα ελαττώματά τους.

Έτσι, λ.χ. στη Χριστιανική θρησκεία, ο ιδρυτής Ιησούς Χριστός δεν είναι μόνο με τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, συγχρόνως είναι ο Θεός ενσαρκωμένος ή ο Υιός του Θεού, έχει υπερφυσικές ικανότητες και αυτός τοποθετείται στο κέντρο της διδασκαλίας με ένα ρόλο που ξεπερνάει αυτόν του προφήτη, του κορυφαίου δάσκαλου και του ιδρυτή της θρησκείας. Στην άποψη αυτή της Χριστιανικής διδασκαλίας απαντά προκλητικά και πιο έξυπνα η άλλη διαδεδομένη θρησκεία του Μωαμεθανισμού, από την οποία λείπει σχεδόν πλήρως η φιλοσοφική και ερευνητική νοημοσύνη. Ο Αλλάχ είναι ο ένας, ο μοναδικός και αιώνιος Θεός, δίπλα στον οποίο δεν υπάρχει κανένας άλλος θεός. Ο Αλλάχ δεν έχει "σύντροφο", ούτε "παιδιά" και ο ιδρυτής Μωάμεθ (570 ~ 632 μ.Χ.) είναι μόνο ένας θνητός προφήτης, αν και εμφανίζεται με μερικές υπερφυσικές ικανότητες (που εκείνα τα χρόνια ήταν πιο δύσκολο να αποκλειστούν τέτοιες ικανότητες σε έναν άνθρωπο). Στις θρησκείες του Χριστιανισμού και του Μωαμεθανισμού, ο Θεός είναι διαχωρισμένος από τον κόσμο, υπερφυσικός, δεν μπορεί να γίνει καθόλου γνωστός με την ανθρώπινη σκέψη, είναι ο δημιουργός του κόσμου από το μηδέν, και η δύναμή του είναι απεριόριστη που ξεπερνάει την πιο τρελή φαντασία. Αντίθετα, από αυτές τις θεολογικές απόψεις των δύο πιο διαδεδομένων θρησκειών, στα πιο αρχαία κείμενα του Ινδουισμού / Βραχμανισμού βρίσκουμε πιο έξυπνες σκέψεις και απαντήσεις. Σε αυτά τα αρχαία κείμενα (με φιλοσοφικές σκέψεις και ποίηση που ξεκίνησαν πολλούς αιώνες πριν από την έλευση του Ιησού Χριστού και του Μωάμεθ), ο κόσμος νοείται χωρίς αρχή και τέλος, αιώνιος αλλά σε ακατάπαυστη (και διαδοχική) ανανέωση. Πίσω

από την ορατή ποικιλία των φαινομένων και των σωμάτων υπάρχει μία κοινή αόρατη ουσία και ένα παγκόσμιο πνεύμα. Στον Ινδουισμό / Βραχμανισμό, ο Θεός δεν είναι διαχωρισμένος από τον κόσμο και η σύνδεση του με τη ζωή μας δεν είναι τόσο υπερφυσική, όπως θα πρέπει να τη φανταστούμε για έναν Θεό πιο "απομακρυσμένο" από τον κόσμο και αποκλειστικά ως Δημιουργό. Γι' αυτό στις περιοχές που αυτή η θρησκεία έχει διαδοθεί έχουν αναπτυχθεί πολλές θρησκευτικές διδασκαλίες για τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να πλησιάσουμε τον Θεό, να τον αισθανθούμε ή να τον αναγνωρίσουμε βιωματικά, εδώ στη γήινη πραγματικότητα.

Με λίγα λόγια (και είναι ένα από τα διδάγματα της ιστορίας), όταν εκστομίζουμε μια άποψη χωρίς να την έχουμε συνδέσει με φαινόμενα και παρατηρήσεις, χωρίς συλλογισμό και χωρίς να βγάλουμε όλες τις συνέπειές της, έτσι περίπου όπως έχει συμβεί ιστορικά στις πιο διαδεδομένες θρησκείες, τότε εύκολα μπορεί οποιοσδήποτε να ξεχωρίσει τις ελλείψεις, τα αδιέξοδα, τα λάθη, τη φαντασία και τις υπερβολές. Οποιοσδήποτε μπορεί να εκφράσει τις δικές του θεολογικές και κοσμολογικές απόψεις. Αλλά για να διαδοθούν οι νέες απόψεις και να αποτελέσουν μια θρησκεία χρειάζονται να γίνουν ορισμένα άλλα κόλπα... και ένας μακροχρόνιος αγώνας, όπως για τις πολιτικές ιδεολογίες. Δεν αρκούν οι θεωρητικές σκέψεις και η φιλοσοφία, αφού τότε θα έπρεπε πολλές αξιόλογες κοσμοθεωρίες και νεότερα μυθιστορήματα να είχαν γίνει θρησκεία.

† Αφού αποδεχόμαστε τη θρησκεία όπως μας παραδόθηκε και συμφωνούμε με τη διδασκαλία της, χωρίς τις απαιτήσεις της λογικής και της επιστημονικής εμπειρίας, τότε να κατανοήσουμε ότι το ίδιο κά-
νουν και οι άλλοι που πιστεύουν σε διαφορετική θρησκεία. Μη μας ξε-
νίζει που υπάρχουν διαφορετικές θρησκείες και παραδόσεις, με δικό
τους θεάνθρωπο, με άλλο εορτολόγιο, με διαφορετικό τρόπο εκ-
δήλωσης των θρησκευτικών συναισθημάτων και της πίστης. Δικαι-
ούνται και εκείνοι να έχουν τη δική τους θρησκευτική διδασκαλία με
την ίδια ασυνέπεια που την έχουμε σκεφτεί και αποδεχτεί εμείς!

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

(Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ)

Η ύπαρξη των θρησκειών δεν είναι παράλογη ούτε καθαρό σημάδι πνευματικής ασθένειας. Είναι λογικό και φυσικό να επιζητούμε έναν επαρκή σκοπό για τον προορισμό μας και τις πλησιέστερες απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα, με τις δυνατότητες που διαθέτουμε. Είναι λογικό και φυσικό να αναζητάμε τις αιτίες που διαταράζουν την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων και που προκαλούν τις πιο άτυχες στιγμές της ζωής. **Θα ήταν παράλογο και αφύσικο** εάν περιμέναμε την εξέλιξη των Επιστημών και τις επιβεβαιωμένες και ολοκληρωμένες απαντήσεις στις μεγάλες φιλοσοφικές απορίες για να αποφανθούμε εάν υπάρχει ο Θεός, σε ποιον ακριβώς Θεό πρέπει να πιστεύουμε και πώς θα επιτύχουμε τους καλύτερους τρόπους συμπεριφοράς. Αυτό που δεν είναι λογικό και αντιθέτως αποδεικνύεται εξαιρετικά προκλητικό είναι η **ισχυρογνωμοσύνη και η μισαλλοδοξία**. Η διαστρέβλωση της Ιστορίας, η απόκρυψη των αδύνατων σημείων της θρησκείας, η επίμονη αναφορά σε αρχαίες μαρτυρίες, η τυφλή αποδοχή των πιο αμφισβητήσιμων σημείων (όπως για «υπερφυσικές» ιδιότητες), η εκμετάλλευση της υπαρξιακής ανασφάλειας, η συχνή αναφορά στη θέληση του Θεού, η προσπάθεια να αντληθεί αξιοπιστία με την επίκληση του θεανθρώπου προκαλούν τη δικαιολογημένη αντίδραση.

Μπορούμε να αμφισβητήσουμε στη θρησκεία πολλές περιγραφές και γεγονότα, τα οποία θεωρούνται ιστορικά. Να διαφωνήσουμε με πολλές βασικές απόψεις της διδασκαλίας τους. Σε πολλές περιπτώσεις να διαπιστώσουμε τον παραλογισμό τους, τα αδιέξοδά τους, τα μεγάλα κενά γνώσης και τις υπερβολές τους. Ωστόσο, θα είμαστε μονόπλευροι και άδικοι, αν δεν αναγνωρίσουμε και μία θετική συνεισφορά τους. Αυτή προέρχεται από το φιλοσοφικό τους προσανατολισμό και από τον προβληματισμό, που δημιουργούν γύρω από τον προορισμό και το νόημα της ζωής.

«Αν πάρουμε τις θρησκευτικές διδασκαλίες σαν μορφές της μυθολογικής φιλοσοφίας, σαν απόπειρες του εσωτερικού προσανατολισμού της ζωής και σαν αντίδραση στον εξωτερικό και αισθησιοκρατικό τρόπο θεώρησης των πραγμάτων, τότε θα αξίζουν περισσότερο την προσοχή μας και θα βρούμε

έναν επαρκή λόγο για την προδρομική ύπαρξή τους» όπως είχα γράψει
ΕΠΙΕΙΚΩΣ. σ. 231

Αφαιρέστε τον εσωτερικό προσανατολισμό τους και τον προβληματισμό για τον προορισμό της ζωής και η θρησκεία θα χάσει το δικό της νόημα. Θα απομείνει μία παράδοση για συμβολικές εορταστικές εκδηλώσεις, μία λογοτεχνική ιστοριούλα με διδάγματα για τα παιδιά. Μόνο στις αρχαίες σανσκριτικές γραφές και στον Ινδουισμό θα παρατηρήσουμε μία πιο έξυπνη, φιλοσοφική και λογική απόπειρα να συνδυαστεί η Ηθική με τη γνώση του κόσμου και της δημιουργίας του.

Όταν μιλάμε για την Ηθική και τη σχέση της με τη θρησκεία, ίσως δεν πρέπει να αφήσουμε έξω από τη σκέψη μας τους διαχρονικούς συμβολισμούς, τα διαχρονικά μηνύματα της Χριστιανικής διδασκαλίας και την κεντρική της ιδέα. Όπως ήδη έχουμε παρατηρήσει, οι δύο εξαπλωμένες θρησκείες του Χριστιανισμού και η Μουσουλμανική περιέχουν επιπόλαια φιλοσοφία, δηλαδή είναι περιφρονητικές για το ρόλο της υλικής φύσης στην ανάπτυξη της ζωής, αγνοούν τελείως το ρόλο της σκέψης στην ανθρώπινη συμπεριφορά και ψυχολογία, και είναι φιλοσοφικά αδιάφορες για τη θεμελίωση της Ηθικής επάνω σε λογικές σκέψεις και σε παρατηρήσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Όμως ιδιαίτερα η Χριστιανική διδασκαλία, τουλάχιστον έτσι όπως τη διαβάζουμε από τα ευαγγέλια των μαθητών του Ιησού Χριστού, περιέχει τις πιο απλές σκέψεις που αναδεικνύουν το σημαντικό ρόλο της Ηθικής για την ανθρώπινη ζωή και την κοινωνία, σκέψεις οι οποίες εξάγονται όταν αρνηθούμε τον υλιστικό τρόπο ζωής και τα εγωκεντρικά γνωρίσματα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, που τελικά προκαλούν την έχθρα και τη σύγκρουση μεταξύ των ανθρώπων. Στη Χριστιανική διδασκαλία, αμφισβητείται η χρησιμότητα όλων των άλλων ικανοτήτων του ανθρώπου και υποβαθμίζεται το νόημα μιας ζωής που ρυθμίζεται από τις προσωρινές απολαύσεις και με τα προσωρινά επίγεια ανταλλάγματα, όταν ο άνθρωπος δεν έχει στη σκέψη του το μοναδικό Θεό, που είναι ο Πατέρας όλων, όταν ο άνθρωπος δεν έχει επίγνωση της αδυναμίας του και της ανάγκης του να στηριχτεί στο παντοδύναμο Θεό και όταν αντιθέτως αυτός δεν αναγνωρίζει στο πρόσωπο του συνανθρώπου του έναν αδερφό του. Έτσι ο ρόλος της εσωτερικής ύπαρξης και της διάθεσης αναβαθμίζονται, χωρίς να τονίζεται ο καθοριστικός και διαρκής ρόλος της σκέψης για την ανθρώπινη συμπεριφορά και αντίδραση, αφού μάλλον είχε γίνει αντιληπτό ότι η ανθρώπινη σκέψη χωρίς τον εσωτερικό ή θεολογικό προσανατολισμό της μπορεί να κάνει τον άνθρωπο

υπερόπτη, αμφισβητία για όλα και σατανικό. Στη χριστιανική διδασκαλία, υπερτονίζονται άμεσα η ταπεινή συμπεριφορά, η αποβολή του εγωισμού μέχρι αυτοθυσίας, η έννοια της αγάπης και η κατανόηση στις διαφορές και στις αδυναμίες των συνανθρώπων, και αυτές είναι αληθινές ηθικές αξίες, στις οποίες φτάνουμε με την απλή λογική.

Η θρησκεία και η Ηθική δεν κινδυνεύουν να ανατραπούν από μία άθρη θεώρηση του κόσμου. Δεν μειώνονται τόσο πολύ από την αμφισβήτηση της ύπαρξης του Θεού, η οποία μπορεί να γίνεται από προκατάληψη ή από μονόπλευρη γνώση των πραγμάτων. Ο κοινός «αντίπαλός» τους είναι η εμπειρική γνώση, που περιορίζεται στις έμμεσες και εξωτερικές σχέσεις των πραγμάτων, στις εξωτερικές τους δυνατότητες και η μεροληπτική εγωκεντρική δράση, την οποία αυτή η εμπειρία τροφοδοτεί (μέσω των αισθήσεων). Με αυτή την περιστασιακή και μεροληπτική εμπειρία **αναδεικνύονται και δημιουργούνται οι εξωτερικές δυνατότητες ενώ υποβαθμίζεται ο ρόλος του εσωτερικού προσανατολισμού και της σκέψης για το νόημα της ζωής**. Από τη γνώση των εξωτερικών πραγμάτων, η ανθρώπινη σκέψη αποκτάει δυνατότητες εξωτερικής δράσης και επάνω σε αυτή τη γνώση βασίζονται οι αντίθετες απόψεις προς την εσωτερική αναζήτηση και προς τον εσωτερικό προορισμό της Ζωής. Έτσι, η διανοητική – άμεση σχέση της ζωής με τον εαυτό της και η σημασία για την πορεία της συσκοτίζονται και αντί για αυτογνωσία, ο άνθρωπος παρασύρεται από τις εξωτερικές δυνατότητές του και αποκτάει αυταπάτες.

† Ο άνθρωπος δεν ζούσε σε κανένα παράδεισο για να φοβηθεί μήπως τον χάσει. Οι περιορισμοί και τα προβλήματα προήλθαν από την ίδια τη φύση και με αυτά εξελίσσεται.

«Οι βασικές διαπιστώσεις για την αξιοποίηση της ζωής είναι έτσι απλές, που δε χρειάζεται να μεταχειριστούμε το όνομα «Θεός» για να τις υποστηρίξουμε, όπως και για να υποστηρίξουμε την ύπαρξή του (...). σ. 427

Η ηθική έχει νόημα και βάση στις απλούστερες γενικές αλήθειες: Κανένα μέρος δεν είναι η επαρκής αιτία του εαυτού του, η γνώση των μη αυτοτελών πραγμάτων είναι και αυτή ελλιπής. Επομένως ο καθορισμός των πράξεων μόνο με αυτή τη σχετική γνώση δεν προσδιορίζει μόνο άμεσα και γνωστά αποτελέσματα, είναι μια παράδοση στην τύχη και όταν μετατρέπουμε σε επαρκή

λόγο της ύπαρξής μας τις σχέσεις με ένα μέρος της εξωτερικής πραγματικότητας, τότε απομακρυνόμαστε από το Θεό και αυτό έχει τις συνέπειές του. Γι' αυτό η ηθικολογία μπορεί να βασιστεί σαν επιστήμη και υπάρχει επαρκής λόγος για να διαμορφώνει κάποιος ηθικο-φιλοσοφικά τη συμπεριφορά του, χωρίς να έχουμε προσδιορίσει μια έννοια για το Θεό και χωρίς να έχουμε αποδείξει την ύπαρξη του.

Όλα είναι ένα: Τρεις λέξεις με απεριόριστο νόημα, το οποίο θα βρούμε να αναδεικνύουν από την αρχαιότητα οι περίφημες Βέδες και η ελληνική φιλοσοφία, με την ανάλυση των οποίων κονιορτοποιούνται μεγαλόπρεπες θεωρίες, ανατρέπονται πολλές συνηθισμένες ηθικο-πολιτικές απόψεις και καταδικάζεται η ζωή που συμπεριφέρεται αντίθετα. Όλα είναι ένα, το ένα είναι άμεσα αυτοπροσδιορισμένο και κανένα μέρος δεν είναι η επαρκής (ή μόνο άμεση) αιτία της συμπεριφοράς του ούτε των συνεπειών της, ας συμπληρώσουμε. Η δραστηριότητά του μέρους είναι ταυτοχρόνως του συνόλου και ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων προϋποθέτει το σύνολο, ενώ πιο έμμεσα την αλληλεπίδραση πολλών μερών, όχι μόνο μερικές αιτίες ή απομονωμένες σχέσεις φυσικής, χημείας, αστρονομίας, πολιτικής οικονομίας και γενικά των εξειδικευμένων επιστημών. Αν αυτές οι τρεις λέξεις οδηγούν την Ηθική στην εμπειρία, ορίζουν τον επαρκή σκοπό της ζωής, εξηγούν την άγνοια και την αποπροσανατολισμένη διανοητική δραστηριότητα, τότε να συμπεράνουμε μόνοι μας αν έχει νόημα να αποκαλούμαστε «έξυπνοι». Με την παράνοια που είμαστε στο όνειρό μας, με την ίδια υπάρχουμε έξω από τον ύπνο με μια σχετική συνέχεια.

Είναι αξιοπρόσεκτο πως από τη γνώση της βασικής άγνοιάς μας για την ουσία των πραγμάτων, για τον επαρκή σκοπό της ζωής, για τη σχέση του λόγου με την ποιότητά της, για την αποπροσανατολιστική δυνατότητα της γνώσης και για τη σημασία της φιλοσοφικής δραστηριότητας διαμορφώνονται απόψεις, οι οποίες συμφωνούν με αρχαίες θρησκευτικές διδασκαλίες ή περιέχονται σε αυτές. Πραγματικά, αξίζουν το σεβασμό και την προσοχή μας, ακόμα και αν αρνούμαστε την ύπαρξη του Θεού!». σ.440-441

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ - Άθρησκος ναι, άθεος όχι!

دون دين: نعم. ملحد: ما من!

Για να διαμορφωθούν απόψεις για το νόημα της ζωής και τον προορισμό του ανθρώπου δεν είναι ανάγκη να αναφερθούμε στο Θεό και στη θρησκεία. Θα ήταν πιο λογικό να αποφεύγουμε την ανάμιξη των τελευταίων και να μην περιπλέξουμε ένα ζήτημα, για το οποίο γνωρίζουμε ότι υπάρχουν πολλές προκαταλήψεις, θεωρίες, η πιο μεγάλη άγνοια και οι πιο εύκολες αμφισβητήσεις.

Γνωρίζουμε πόσο δύσκολο είναι να αναγνωριστεί μία διαφορετική άποψη για το Θεό και ότι αντιθέτως, θα δημιουργεί προβλήματα μία τέτοια προσπάθεια. **Η ακριβέστερη άποψη για το Θεό και η απόδειξη της Ύπαρξης του δεν βρίσκεται αναγκαστικά σε μία από τις υπάρχουσες θρησκείες.** Κάποιος μπορεί να μην ακολουθεί καμία γνωστή θρησκεία και να δηλώσει με συνέπεια άθρησκος, χωρίς αυτό να σημαίνει αθεϊσμό. Εξάλλου δεν πρέπει να συγχέουμε την πίστη σε ένα καθορισμένο Θεό (σύμφωνα με τη θρησκεία ή με κάποια φιλοσοφική θεωρία), με την πίστη γενικά στην ύπαρξή του. Με το συγκρατημένο και λογικό χαρακτηρισμό "ένθεος άθρησκος", μπορούμε να ομολογούμε την πίστη μας για μια παγκόσμια πνευματική παρουσία και να υποστηρίζουμε την πιθανότητα ενός Θεού. Μπορούμε να ερευνούμε για την ύπαρξη ή τη σύνδεση ενός Θεού με τον κόσμο και να πιστεύουμε με σκέψεις επάνω σε λογικά και φιλοσοφικά επιχειρήματα και σε ενδείξεις της εμπειρίας. Μπορούμε να πούμε συγκρατημένα, υπάρχουν πολλές ενδείξεις για την Ύπαρξη του Θεού και ότι η Ηθική με εσωτερικό προσανατολισμό της Ζωής σχετίζεται άμεσα με εκείνη. Αν ακόμα λάβουμε υπόψη τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί στο χώρο της Φιλοσοφίας κατά τη μακραίωνη ιστορία της, τότε θα ξεπεράσουμε το εκβιαστικό δίλημμα «θρήσκος ή άθεος». Ας μας επιτραπεί, λοιπόν, ο όρος «ένθεος άθρησκος».

Θα επαναλάβω κάτι παρόμοιο που έχω γράψει για τις αστρολογικές προβλέψεις: Γιατί να καταφεύγουμε σε φανταστι-

κούς κόσμους, σε παράλογες σκέψεις και σε αρχαία γεγονότα για να πείσουμε ότι ο Θεός υπάρχει, αφού αυτό το επιχειρούν οι φιλόσοφοι με λογικές σκέψεις και αφού αυτό μπορεί να υποστηριχθεί μέσα από παρατηρήσεις και διαπιστώσεις στην κοινή εμπειρία; Καταφεύγοντας στη φαντασία και σε μαρτυρίες ίσως να ενισχύουμε τη θρησκεία που μας αρέσει και τις αγαπημένες μας παραδόσεις, όμως κάνουμε τη θρησκεία πιο ευάλωτη στη λογική και πιο πειστικά τα επιχειρήματα για την απόρριψη του Θεού και προκαλούμε τη δικαιολογημένη αντίδραση των άθεων.

· Για να πιστέψεις στο Θεό δεν είναι απαραίτητο να διαβάσεις τις αρχαίες γραφές. Δεν είναι απαραίτητο να εμπιστευθείς όλες τις πληροφορίες έτσι όπως αυτές έχουν καταγραφεί από τους θρησκευτικούς αγωνιστές και τους ιεροκήρυκες.

· Δεν είναι απαραίτητο να επιλέξεις μια θρησκεία και να απορρίψεις τις υπόλοιπες. Πρέπει μία απ' όλες τις θρησκείες να είναι η αληθινή και οι υπόλοιπες παραπλανητικές και διαβολικές;

· Η σχέση σου με το Θεό δεν θα διαταραχθεί όταν αμφιβάλλεις και όταν ερευνάς για την αλήθεια και όταν αμφισβητείς την αξιοπιστία των πνευματικών ανθρώπων. Μάλλον, αντίθετα αυτή η σχέση θα γίνει πιο ευνοϊκή, αφού ένας αληθινός Θεός δεν μπορεί να εναντιώνεται στην αλήθεια και να επιδιώκει την παραπλάνηση.

· Η σχέση με το Θεό δεν θα διαταραχθεί αν αλλάξεις το όνομα του Θεού και την ηχητική χροιά της έκφρασης. Ούτε θα διαταραχθεί αν δεν εφαρμόζεις τις οδηγίες των ιερών γραφών, οι οποίες εμφανίζονται σαν δοσμένες από τον ίδιο τον Θεό, ενώ αυτές είναι γραμμένες από ανθρώπινο χέρι και με ανθρώπινο πνεύμα.

· Η σχέση με το Θεό δεν θα διαταραχθεί αν σκεφθείς ειλικρινά και χωρίς υπεροψία, ότι δεν γνωρίζεις πώς σκέφτεται ένας Θεός και τι αυτός θα ζητούσε από τους ανθρώπους. Δεν θα διαταραχθεί η σχέση αν παραδεχθείς, ότι πάντα μερικοί άνθρωποι σε διαβεβαιώνουν ότι είδαν το Θεό, τον άκουσαν, ότι αυτοί είναι οι προφήτες και οι απεσταλμένοι του και αυτοί μόνο είχαν την ιδιαίτερη τύχη να τους επιλέξει ο Θεός. Ενώ ο ίδιος ο Θεός δεν έχει εμφανισθεί ποτέ για

να σε πείσει με οποιονδήποτε τρόπο και η όποια μεταμόρφωσή του είναι μια απλή άποψη με ανθρώπινο δόλο, για να προσελκυστούν περισσότεροι πιστοί.

· Δεν χρειάζεται να διαφωνήσεις και να αντιπαχθείς για την ερμηνεία των λέξεων και των πράξεων όπως έχουν καταγραφεί στα ιερά βιβλία. Ένας αληθινός Θεός θα σε εκτιμήσει από αυτές τις αναλύσεις των λέξεων και των νοημάτων;

· Ένας αληθινός Θεός δεν μπορεί να εκτιμά την πίστη σου, σαν να ήταν αυτός ένας ιδιοτελής άνθρωπος. Ο Θεός δεν θα φανεί πιο ευνοϊκός και φιλικός όταν εμείς προσπαθούμε να προσελκύσουμε νέους πιστούς στη δική μας θρησκεία. Ακόμα χειρότερα, ο Θεός μάλλον θα ήταν αρνητικός, όταν εμείς καλλιεργούμε τη μισαλλοδοξία και προκαλούμε εχθρικές σχέσεις με τους πιστούς μιας άλλης θρησκείας.

· Αν εσύ απολαμβάνεις μερικά πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή σου σε μια θρησκευτική ομάδα ή από την υποστήριξή σου (όπως γίνεται γενικότερα όταν είμαστε μέλη και σε άλλες ομάδες λ.χ. πολιτική), αυτή η ευνοϊκή σχέση σου δεν αποδεικνύει τον καλό προορισμό της ομάδας και δεν εξηγείται από την αξιοπιστία της φιλοσοφίας της. Η σύνδεση με μια ομάδα συνήθως δίνει κάποια πλεονεκτήματα, φέρνει ως αντάλλαγμα κάποιο νόημα στη ζωή και σε ορισμένες περιπτώσεις επιστρέφεται κάποια βοήθεια, ακόμα και όταν είναι μια αθλητική ομάδα. Δηλαδή, τα όποια πλεονεκτήματα αντιλαμβάνονται οι πιστοί μιας θρησκείας από την κοινωνική σύνδεσή τους με τη θρησκεία δεν είναι σημάδι ότι η δική τους θρησκεία τους είναι η σωστή και ότι ο Θεός πραγματικά υπάρχει.

ΑΘΡΗΣΚΟΣ ΝΑΙ, ΑΘΕΟΣ ΟΧΙ ! Η δύναμη της γνώσης

1) Πριν απ' όλα, **τι γνώση μπορεί να έχει κάποιος για το Θεό εξαρτάται από το πώς ορίζει το "Θεό" ή τι χαρακτηριστικά του αποδίδει για να τον ονομάσει "Θεό"**.

2) Αν όμως κάποιος έχει από πριν την άποψη (δηλ προκατάληψη) ότι ο Θεός είναι κάτι που δεν ανιχνεύεται με κανέναν άλλο τρόπο εκτός από τα αποτελέσματα μιας ηθικής ή ανήθικης συμπεριφοράς ή από μια προσωπική διαίσθηση, τότε λογικό είναι αυτός ο άνθρωπος να μην έχει κάνει σκέψεις για να επιβεβαιώσει την "αρχή" του Θεού. Όταν κάποιος λέει ότι δεν μπορεί... συνήθως ούτε προσπαθεί... και όποιος δεν προσπαθεί δεν επιτυγχάνει το αποτέλεσμα που θα ήθελε. Αυτό ισχύει και στην προσπάθεια για γνώση και μελέτη.

3) Η προσέγγιση στο Θεό με κάποιο βίωμα και με συμπεριφορά που θα ικανοποιούσε το Θεό δεν αποκλείει τη δυνατότητα θεωρητικής προσέγγισης. Δηλαδή, κάποιος που έχει πεισθεί με λογική σκέψη και μετά από μελέτη ότι ένας Θεός είναι παρών, μπορεί ωστόσο να νιώθει εμπιστοσύνη για τον απαραίτητο ρόλο του Θεού στον κόσμο και στη ζωή και να νιώθει την παρουσία του... όσο εκείνος που έχει πιστέψει στο θεό με ψεύτικες μαρτυρίες.

Θα μπορούσαν όλοι να αφήσουν έξω από τις διαφωνίες τα ζητήματα που χρειάζονται έρευνα και επιστημονική γνώση, να πιστεύουν στο Θεό, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να συνεχίζουν την παράδοσή τους, χωρίς να γελοιοποιούνται και χωρίς να εξοργίζονται σαν φανατικοί οπαδοί. Οι θρησκείες θα μπορούσαν να περιοριστούν ως μια τοπική παράδοση για εορταστικές εκδηλώσεις, για να υπενθυμίζουν στον άνθρωπο τον κίνδυνο της υπεροψίας και σαν ένας φάρος για τον προσανατολισμό της ζωής με πνευματικές αξίες. Χωρίς το ρόλο που ανήκει σε άλλες επιστήμες, όπως είναι η Ηθική, η Ψυχολογία, η Κοσμολογία, οι κοινωνικές επιστήμες. Όμως, οι θρησκείες δεν ήταν απλές φιλοσοφικές προσπάθειες και η διδασκαλία τους εξαπλώθηκε με ανήθικη μεθόδευση και με πολιτικές προσπάθειες σε ένα χρονικό διάστημα αιώνων.

Όταν ένας άνθρωπος, βάλει στον τρόπο ζωής του τη φιλοσοφική αναζήτηση, όταν εκτιμήσει το σπουδαίο ρόλο της σκέψης για τη γνώση και για τη ρύθμιση της καθημερινής ζωής του, όταν αυτός ενδιαφέρεται και φροντίζει να ενημερώνεται σωστά και χωρίς φραγμούς, όταν πιστεύει στη δύναμη της γνώσης και στην ανάγκη να γνωρίζουμε την αλήθεια ώστε να μπορούμε να επιλέγουμε και να αποφασίζουμε σωστά, τότε αυτός ο άνθρωπος έχει βάλει μέσα στην ψυχή του τις πιο πολύτιμες ηθικές αρχές, ακόμα και αν δεν το έχει αντιληφθεί από τέτοια οπτική γωνία.

Με αυτές τις ηθικές αρχές δεν θα αφήνουμε ποτέ χαλαρό τον εαυτό μας να εκφραστεί με 100% βεβαιότητα χωρίς αποδεικτικά στοιχεία και να ισχυριστεί απόψεις, που δεν μπορούν να επιβεβαιωθούν και να κατανοηθούν απλά και με σαφήνεια. Με την ύψιστη αξία της αναζήτησης, της έρευνας, του σεβασμού προς τη γλώσσα και τη γνώση, με το σταθερό ενδιαφέρον για την πνευματική καλλιέργεια, με τη φροντίδα για σωστή και πολύπλευρη πληροφόρηση, με την ιδιαίτερη προσοχή ώστε να διακρίνουμε το βέβαιο από το πιθανό και το απίθανο, δεν θα επιτρέψουμε ποτέ να πέσουμε θύματα οποιασδήποτε πλάνης ή συνειδητής εξαπάτησης, είτε αυτή προέρχεται από θρησκευτικές διδασκαλίες είτε από επιστημονικές έρευνες. Δεν θα υποτιμήσουμε την εμπειρία και τη πληροφορία ούτε θα υπερεκτιμήσουμε τη θεωρία και τις αρεστές απόψεις. Πολύτιμος οδηγός και πηγή ελπίδας για την πορεία μας στη ζωή θα είναι **η αμερόληπτη και ερευνητική σκέψη μας**, που θα απαιτεί γνώση των πραγμάτων και βεβαιότητα με αναμφισβήτητες παρατηρήσεις και ανεξάρτητα από τις προσωπικές επιθυμίες μας.

Σε τελική ανάλυση, δεν θα δεχτούμε ποτέ να βασίσουμε τις σκέψεις μας και τη ζωή μας σε πληροφορίες και σε απόψεις που δεν είναι 100% ασφαλείς και που τίποτα δεν αποκλείει να διαψευστούν γρήγορα. Δεν θα θεοποιήσουμε και δεν θα λατρέψουμε κανένα πρόσωπο, κανένα υλικό αντικείμενο και καμία ιδεολογία, οσοδήποτε μεγάλη είναι η επιρροή τους, οποιαδήποτε η ιστορία τους και η επιτυχία τους και όσο κοντά στην αλήθεια φαίνονται να πλησιάζουν.

Μπορούμε σαν αμερόληπτοι να βρούμε λόγους για να χρησιμοποιήσουμε σύμβολα, να δεχτούμε ορισμένες τυπικές διαδικασίες, να ανεχτούμε κάποιες μορφές θρησκευτικής έκφρασης και να κατανοήσουμε την ανάγκη για καθοδήγηση, όμως πάντοτε με την επίγνωση του ρόλου της γνώσης για τη γνώση και τη ζωή και της απαίτησης να βασιζόμαστε στην εξακριβωμένη αλήθεια. Η βιαστική απόρριψη ή αποδοχή, η τυφλή εμπιστοσύνη, η μεγάλη προσδοκία ή η απόγνωση χωρίς λογική και δυνατότητα πρόβλεψης, η εκτίμηση επηρεασμένη από τα προσωπικά ευχάριστα ή δυσάρεστα βιώματα, ο σχηματισμός βέβαιης άποψης με μερικές ενδείξεις και οι εντυπώσεις χωρίς την επέκταση της σκέψης στις πιο πέρα σχέσεις των πραγμάτων και στις εξελίξεις τους, αυτά πρέπει να τα ξεχάσουμε και να τα ακούμε με έκπληξη, όταν θα διδασκόμαστε την ιστορία.

ΠΙΣΤΗ, ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Οι περισσότεροι που μιλάνε για πίστη -κυρίως οι θρησκευόμενοι άνθρωποι- μάλλον δεν έχουν μελετήσει τι είναι η ανθρώπινη σκέψη και πώς λειτουργεί ο νους. Νομίζουν ότι η πίστη είναι κάτι υπερφυσικό ή μόνο μια συναισθηματική κατάσταση ή απλά μια τυφλή εμπιστοσύνη, ΧΩΡΙΣ να έχει προηγηθεί καμία σκέψη ή πληροφορία. Λοιπόν, ας το ακούσουν όλοι, αφού δεν μπορούν να δουν με τα δικά τους μάτια: Κοιτάξτε τα ζώα που δεν είναι άνθρωποι και δεν έχουν σκέψη (όπως έχει ακόμα και ένα παιδί). Μιλούν για το Θεό; Έχουν πίστη και την εκφράζουν; Υπάρχουν πάντα μερικά αντιδραστικά άτομα και θα μπορούσαν να ισχυριστούν για το ζήτημά μας, ότι τα ζώα έχουν επίσης θρησκευτικά αισθήματα και εκφράζουν κάπως τη λατρεία τους σε θεό... Από αυτούς περιμένουμε να μας πουν για τα θρησκευόμενα ζώα αν έχουν τον ίδιο Θεό, πώς ονομάζουν τη θρησκεία τους, πώς εκδηλώνουν τα θρησκευτικά τους συναισθήματα και αν η "θρησκευτική πίστη" ενός ζώου φαίνεται το ίδιο διευρυμένα όπως στην ανθρώπινη ζωή. Ο άνθρωπος μπορεί να έχει πίστη στο Θεό, διότι αυτή η πίστη είναι μια (ισχυρή) βεβαιότητα που έχει ενισχυθεί με τις προσωπικές του εμπειρίες, με λίγες λογικές σκέψεις του, με λανθασμένα συμπεράσματά του, με λανθασμένες εκτιμήσεις του και με τις προσδοκίες του από τον κόσμο. Στην πιο ανώριμη περίπτωση, η πίστη μπορεί να ενισχυθεί απερίσκεπτα μετά από τη συναισθηματική φόρτιση μιας προσωπικής εμπειρίας. Λ.χ. όταν πέφτει δίπλα μας ένα βαρύ αντικείμενο. Αν έπεφτε επάνω μας τότε θα μας σκότωνε. Τότε κάποιος βγάζουν γρήγορα το συμπέρασμα (με τη δική τους λογική) ότι ο Θεός μας έσωσε και κάπως μας προστατεύει. **Η θρησκευτική πίστη όπως την έχουμε αντιληφθεί στην κοινωνία και ιστορικά είναι μια εμπιστοσύνη και μια βεβαιότητα με πολλές πλάνες και με λάθη** στη σκέψη των ανθρώπων, ακριβώς όπως κάποιος εμπιστεύεται έναν απατεώνα. Η ικανότητα ορθολογικής σκέψης, η ικανότητα παρατήρησης των αισθητών πραγμάτων, το εκπαιδευτικό επίπεδο και η διαρκής μάθηση συνήθως λείπουν από τους θρησκευόμενους, ενώ αντιθέτως η φαντασία εύκολα συγχέεται με την αντιληπτή πραγματικότητα.

Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν στη θρησκεία τους και στο Θεό όπως όταν πιστέψουν κάποιους που εμφανίζονται να έχουν μια πιστοποίηση γνώσης. Δη-

λαδή, οι πιστοί σε μια θρησκεία πιστεύουν όπως σε πολλές άλλες περιπτώσεις, επειδή κάποιος εμφανίζεται ότι γνωρίζει και επειδή εμφανίζεται (τυπικές και αποδεκτές) δραστηριότητες με την προσδοκία αποτελεσμάτων. Επίσης, οι άνθρωποι έχουν την τάση να πλησιάσουν να δουν εκεί που πολλοί άλλοι έχουν πλησιάσει με την ελπίδα ότι κάτι θα κερδίσουν. Η πίστη είναι αυτό που εμείς λέμε "αίσθηση βεβαιότητας" και "προσδοκία" που πλησιάζει στη βεβαιότητα ότι θα πραγματοποιηθεί. **Η διαφορά της πίστης από τη βεβαιότητα είναι ότι κάποιος αποκτούν τη βεβαιότητα επειδή πείθονται εύκολα, επειδή εντυπωσιάζονται και επειδή δεν σκέφτονται περισσότερο. Ενώ όσοι έχουν κριτήρια για να εκτιμήσουν την αξιοπιστία και χρειάζονται περισσότερα σημάδια,** αυτοί δημιουργούν τη βεβαιότητα επειδή σκέφτονται πιο προσεκτικά, ζητούν περισσότερες πληροφορίες, κρατούν μια αμφιβολία και με λίγα λόγια ερευνούν μέχρι να πεισθούν. Ιδιαίτερα ένας άνθρωπος που δεν κουράζει το μυαλό του για ζητήματα κοσμολογίας και θεολογίας, δεν είναι εύκολο να αντισταθεί μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που του εμφανίζει σαν πραγματικότητα όλα αυτά που υπενθυμίζονται σε μια τοπική θρησκεία και όταν γύρω μας υπάρχουν σαν οχυρά οι ναοί της θρησκείας με τους λειτουργούς της να είναι απαραίτητοι σε πλήθος κοινωνικών εκδηλώσεων. Ποιος θα τολμήσει να πει την αντίθετη γνώμη, ποιος διαβάσει επιστημονικά βιβλία για τη φύση και ποιος ζητάει αποδείξεις, ποιος έχει το εκπαιδευτικό επίπεδο να συζητήσει για θεολογικά και θρησκευολογικά ζητήματα, ποιος θα αμφισβητήσει ένα δόγμα που έχει συνδεθεί με γιορτές και χαρές κλπ. Προσθέστε την κρυφή ελπίδα που έχουν οι άνθρωποι, ότι κάτι θα κερδίσουν πιστεύοντας στη θρησκεία ή στο Θεό, τουλάχιστον σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής τους...

Αν και η ανθρώπινη συμπεριφορά δεν είναι συνεπής με τα "πιστεύω" μας, ωστόσο υπάρχει **μια στενή και αμφίδρομη σχέση μεταξύ πίστης, ψυχολογίας και συμπεριφοράς.** Λ.χ. κάποιος που πιστεύει ότι δεν είναι κακό να κάνεις έρωτα με ένα παιδί, μπορεί επί χρόνια να συμπεριφέρεται χωρίς να παρενοχλεί σεξουαλικά τα παιδιά (λόγω έλλειψης χρόνου, λόγω αυτοσυγκράτησης για αποφυγή των συνεπειών του νόμου κλπ), αλλά όταν δοθεί μια ευκαιρία (όπως αυτός ο άνθρωπος θα εκτιμήσει ότι είναι ευκαιρία) τότε πιθανόν να τολμήσει να πλησιάσει ένα παιδί και μάλιστα με παραπλανητικές σκέψεις, όπως για παράδειγμα "η αγάπη δεν είναι ποτέ κακή". Κάποιος που πιστεύει ότι είναι πιο δυνατός οικονομικά ή σωματικά, σε πολλές περιπτώσεις της καθημερινής ζωής θα δείξει αυτή την αυτοπιστία του, και με ασήμαντες αφορμές. Όταν κάποιος πιστεύει ότι ο θάνατος είναι το οριστικό τέλος της ζωής

του θα αντιμετωπίζει το θάνατο διαφορετικά από έναν άλλο που είναι πιστός στον Αλλάχ και πιστεύει ότι τον περιμένει ένας καλύτερος κόσμος μετά θάνατον. Όταν πιστεύεις ότι πρέπει να μη βασανίζεις τα ζώα, η συμπεριφορά σου προς τα ζώα θα είναι πιο προσεκτική, ενώ αν πιστεύεις ότι τα ζώα είναι μόνο για το φαγητό... τότε πιο εύκολα και πιο συχνά, με κάθε ευκαιρία θα συμπεριφέρεσαι άσχημα (ακόμα και για να γελάσεις βασανίζοντας το ζώο). Όταν πιστεύεις ότι διαβάζοντας βιβλία θα βελτιωθεί το πνευματικό σου επίπεδο, θα θέλεις να διαβάσεις κάποιο βιβλίο, ενώ αν πιστεύεις ότι με το διάβασμα θα χαθεί ο χρόνος σου και καλύτερα να κάνεις κάτι άλλο, τότε όταν θα σου πουν να διαβάσεις ένα βιβλίο, θα αντιδράσεις απορριπτικά. Όταν γνωρίσεις έναν άντρα και σου πει ότι πιστεύει στο ρόλο της γυναίκας σαν οικιακή βοηθό, τότε εσύ που πιστεύεις στην ισότητα δεν θα αδιαφορήσεις για την πίστη αυτού του αυταρχικού άντρα. Εάν δεν λάβεις υπόψη αυτή την πεποίθησή του για τη σχέση σου, τότε θα είσαι άξια της τύχης σου! Ή αν κάποιος σου πει ότι ο Θεός του είναι ο Σατανάς... κι εσύ του απαντήσεις "δεν πειράζει, η συμπεριφορά σου μπορεί να είναι καλή!" μετά θα είσαι άξιος της τύχης σου. Στον αντίποδα, πολλοί άνθρωποι που έπραξαν αντίθετα με τα "πιστεύω τους" μετά είχαν τύψεις και μετάνιωσαν... Υπάρχει λοιπόν μια στενή σχέση μεταξύ αυτών που πιστεύουμε και των αξιών μας με τη συμπεριφορά μας και με τις προσπάθειές μας. Αλλά, επειδή δεν είμαστε ο Θεός και δεν γνωρίζουμε αρκετά τον εαυτό μας και επειδή η ψυχολογία μεταβάλλεται σε διάφορες περιστάσεις (λ.χ με ποια παρέα είμαστε, με κάτι που βιώσαμε πρόσφατα, πώς αισθανόμαστε μια συγκεκριμένη στιγμή κλπ) δεν υπάρχει πάντοτε η αναμενόμενη συνέπεια μεταξύ πίστης, ιδεολογίας και συμπεριφοράς.

Επίσης, πολλές φορές βγάζουμε μόνοι μας ένα συμπέρασμα από μια χαρακτηριστική ταμπέλα που βάζουμε σε έναν άνθρωπο (λχ είναι φασίστας ή έχει κομμουνιστικές απόψεις ή υποστηρίζει μια ποδοσφαιρική ομάδα όπως λ.χ Ολυμπιακός). Νομίζουμε ότι με αυτή τη συνοπτική ταμπέλα καταλαβαίνουμε τα "πιστεύω" ενός ανθρώπου. Δεν είναι έτσι εύκολο να βγάλουμε όλα τα συμπεράσματα, μέσα από ένα χαρακτηρισμό, που μπορεί να αποδοθεί σε πολλούς διαφορετικούς ανθρώπους. Η λέξη "άνθρωπος" από μόνη της είναι και αυτή μια ταμπέλα. Κάτω από αυτή ταξινομούνται όλοι οι άνθρωποι όλων των κοινωνιών και όλων των εποχών. Ακόμα, ο άνθρωπος που δηλώνει αυτός ο ίδιος σε τι πιστεύει, πιθανόν δεν έχει ολοκληρωμένη άποψη για τις συνέπειες των σκέψεών του, ίσως έχει μάθει μια ιδεολογία από διαφορετική σκοπιά, από διαφορετικά βιβλία και πηγές πληροφόρησης κλπ. Κυρίως, όμως, σχεδόν κανένας

δεν εκφράζει τις σκέψεις του με πληρότητα, προσεκτικά και με σωστή χρήση της γλώσσας και χωρίς να έχει στη φαντασία του έναν κόσμο που θα προτιμούσε για να ζει, αν η μελέτη και η συγγραφή δεν είναι μια απαραίτητη εργασία στη ζωή του. Οι άνθρωποι μπορούν εύκολα και γρήγορα να συνοψίσουν την πίστη τους και να έχουν μια ταυτότητα για τις απόψεις τους επιλέγοντας μόνοι τους μια περιεκτική ονομασία. Αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν ολοκληρωμένη και σαφή άποψη για το τι πιστεύουν, ενώ αν δεν έχουν το απαραίτητο εκπαιδευτικό επίπεδο τότε μάλλον δεν γνωρίζουν ούτε να μεταδώσουν με συνέπεια τις σκέψεις τους.

Όταν λέμε για τα "πιστεύω" ενός ανθρώπου δεν εννοούμε μόνο τι λέει αυτός ο ίδιος ο άνθρωπος. Τα **"πιστεύω" ενός ανθρώπου δεν είναι απαραίτητα και ειλικρινά αυτά που εμφανίζονται από τα λόγια του** (ιδιαίτερα όταν μιλάμε για εύστροφους και ανώτερης μόρφωσης ανθρώπους). Οι συμπεριφορές επίσης είναι παραπλανητικές και προσαρμοσμένες από τους ανθρώπους που παρουσιάζονται διαφορετικά στον καθένα. **Οι άνθρωποι παρουσιάζονται διαφορετικά** στο στενό φίλο τους, διαφορετικά στο σπίτι τους και στα μέλη της οικογένειας, διαφορετικά στη δουλειά τους, διαφορετικά όταν επισκέπτονται ξένες κοινωνίες κλπ. Αν προσπαθήσουμε να μάθουμε τις πεποιθήσεις του αποκλειστικά από τις συμπεριφορές, τότε εύκολα θα μπερδευτούμε και θα έχουμε πολλές απορίες. Γι' αυτό είναι σημαντικό και πρέπει να ενδιαφερόμαστε να μάθουμε τον άνθρωπο όπως είναι "μέσα του". Πώς θα μάθουμε πιο γρήγορα το "μέσα του" (χωρίς να παρακολουθούμε τον άνθρωπο για χρόνια και χωρίς να βγάλουμε ένα βιαστικό συμπέρασμα από μια στιγμή περιστασιακής συμπεριφοράς); Το "μέσα" ενός ανθρώπου δεν θα το μάθουμε μόνο από τα χαμόγελα και από το τι βλέπουμε στη συμπεριφορά του. Τα παλαιότερα χρόνια και στις τοπικές κοινωνίες (ενός χωριού) και σε ανθρώπους χαμηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου ίσως ήταν πιο εύκολο να ανιχνεύσεις την ανθρώπινη ψυχή από την αυθόρμητη συμπεριφορά των ανθρώπων. Στην εποχή μας, που όλοι έχουν ανεξάντλητη πληροφόρηση και ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις που οι άνθρωποι είναι αποξενωμένοι, το θέμα να καταλάβεις τι άνθρωπος είναι κάποιος ως πνεύμα και ψυχή έχει δυσκολέψει. Ο αυθορμητισμός σίγουρα προδίδει κάποια γνωρίσματα από την ψυχή του ανθρώπου και από τις απόψεις που πιστεύει. Αλλά αν γνωρίζαμε κάποιες απόψεις που πιστεύει ισχυρά ή δεν πιστεύει και πώς φορτίζεται συναισθηματικά από αυτές τις απόψεις, τότε δεν θα αποκλείαμε ότι ο ίδιος άνθρωπος μπορεί να συμπεριφερθεί διαφο-

ρετικά μέσα σε άλλες περιστάσεις και μάλλον θα αναμέναμε χωρίς έκπληξη ότι αυτός θα συμπεριφερθεί ακόμα και αντιφατικά αν του δοθούν οι ευκαιρίες.

Εξάλλου, η συμπεριφορά ενός άλλου ανθρώπου έχει στενή σχέση με τη δική μας συμπεριφορά απέναντί του, όταν τη μαθαίνουμε μέσα από την άμεση επικοινωνία και προσέγγιση μαζί του. Αν του ικανοποιείς τις επιθυμίες, αν έχεις πολλά χρήματα, αν τον εξυπηρετείς, αν έχει κάποια προσδοκία κ.λπ. τότε ίσως θα δείχνει έντονη ευχαρίστηση και "καλοσύνη" και θα πιστεύει όσα είναι ευνοϊκά και ευχάριστα για τη ζωή του. Αν δεν έχει να κερδίσει κάτι από εσένα και αν πιστέψει ότι θα χάσει το χρόνο του..., τότε βλέπεις ένα άλλο πρόσωπο. Άλλο πρόσωπο θα δεις αν είσαι μια όμορφη γυναίκα ή ένας όμορφος άνδρας και άλλο πρόσωπο αν είσαι άσχημος/η. Άλλο πρόσωπο θα δεις αν είσαι παιδί ή γέρος, αν είσαι μαύρος ή λευκός, χονδρός ή αδύνατος, άλλο πρόσωπο αν φαίνεσαι πλούσιος ή φτωχός κλπ.

Οι πεπειθήσεις ή τα "πιστεύω" ενός ανθρώπου δεν έχουν δημιουργηθεί αποκλειστικά με συνειδητές σκέψεις και μετά από συνεπίεις συλλογισμούς, όμως έχουν το γνώρισμα μιας βεβαιότητας. Αλλά δεν είναι ασυμβίβαστο, ότι κάποιος μπορεί να ενισχύσει τη βεβαιότητά του και την πίστη του ή να τα αποτινάξει μετά από μελέτη και έρευνα. Τα "πιστεύω" ενός ανθρώπου είναι κάτι βαθύτερο ή πιο σταθερό από τις σκέψεις και τις θεωρητικές αναλύσεις. Τα "πιστεύω" ενός ανθρώπου έχουν συναισθηματικό φορτίο, έχουν σημασία για τις επιλογές του, έχουν αξιολογήσεις και εκτίμηση βεβαιότητας. Γι' αυτό το λόγο, οι πεπειθήσεις ενός ανθρώπου επηρεάζουν τις επιλογές του, τις προσπάθειές του και τη ζωή του. Κάτι το οποίο ένας άνθρωπος πιστεύει και το οποίο εκτιμάει ότι είναι υψηλού ενδιαφέροντος και άμεσης προτεραιότητας, αυτή η εκτίμηση του επηρεάζει την κρίση, την ψυχολογία και την προσπάθεια. Γι' αυτό όταν αμφισβητείς τα "πιστεύω" του θα ενοχληθεί και θα αντιδράσει. Με τα "πιστεύω" του, ο άνθρωπος σχεδιάζει τις κινήσεις του και αναμένει αποτελέσματα. Τα "πιστεύω" του δεν είναι αδιάφορες σκέψεις και λόγια που ξεχνιούνται. Ο άνθρωπος ίσως θα χρειαστεί να μιλήσει, να σκεφτεί, να εξηγήσει και να πει πολλά λόγια. Όμως από όλη την πολυλογία ενός ανθρώπου και παρά την ήρεμη έκφραση των σκέψεών του, μέσα στην ψυχή του μπορεί να παραμένει μια διαρκής αξιολόγηση και η βεβαιότητα για κάτι που τα λαμβάνει υπόψη του για τις επιλογές του και για πολλές στιγμές της ζωής του. Αυτή η αίσθηση βεβαιότητας που συνοδεύει τις επιλογές του, με την οποία ξεκινούν

κάποιες προσπάθειες και προσαρμόζεται η ζωή του μπορεί να έχει προέλθει από έρευνα και γνώση, όμως χρησιμοποιείται για ψυχολογικούς λόγους και με προσδοκίες, που ενδεχομένως να διαψευστούν.

Η συμπεριφορά και η ψυχολογία ενός ανθρώπου έχει στενή σύνδεση με τις πεποιθήσεις του, όχι μόνο τις θρησκευτικές, αλλά γενικότερα. Είναι σημαντικό και πρέπει να ενδιαφερόμαστε να μάθουμε πώς αυτός σκέφτεται, αν έχει αξίες, ποιες αξίες έχει, πότε λυπάται και με τι, πώς σχολιάζει τους άλλους ανθρώπους γύρω του, πώς μιλάει για τον εαυτό του και τη ζωή του και σε ποιες περιπτώσεις εκφράζει τη βεβαιότητα ή την αμφιβολία του. Συνήθως περιορίζουμε τα "πιστεύω" σε πολιτικές ιδεολογίες ή σε θρησκευτικές απόψεις. Τότε πράγματι είναι πιο πιθανό και συνηθισμένο, τα "πιστεύω" πλαισιώνονται με λανθασμένες σκέψεις και με επιλογές για το ατομικό συμφέρον. Γι' αυτό το λόγο κάποιοι συνδέουν την πίστη με λανθασμένες αντιλήψεις ή απόψεις και την αντιπαραθέτουν με τη γνώση. **Όμως οι "τυφλές" βεβαιότητες και οι εκτιμήσεις δεν περιορίζονται μόνο σε πολιτικά και θρησκευτικά θέματα.** Οι άνθρωποι έχουν πίστη σε πολλά ζητήματα που τους ενδιαφέρουν και για να σχεδιάσουν τις δράσεις τους. Έχουν πίστη σε απόψεις ακόμα και για τη μαγειρική (λ.χ. κάποιοι που πιστεύουν σε μια υγιεινή διατροφή, ή έχουν οικολογικές ευαισθησίες). Οι άνθρωποι έχουν φορτισμένη άποψη που τους επηρεάζει τη συμπεριφορά, όπως για τη χρησιμότητα του χρήματος, για τις ικανότητές τους, για τη καλή μουσική κλπ. Και αυτό συμβαίνει επειδή έχουν σχηματίσει μια άποψη με ισχυρή βεβαιότητα που μπορεί να είναι ατεκμηρίωτη και λανθασμένη, αλλά η άποψή τους μπορεί να είναι και σωστή. Κάποια ζητήματα μπορεί να έχουν αξιολογηθεί απερίσκεπτα και να έχει δημιουργηθεί πίστη χωρίς έρευνα, αλλά να εκφράζεται μια άποψη που είναι σωστή. Η πίστη μπορεί να παραμένει και να ενισχύεται με τη γνώση και μετά από σκέψεις που ενισχύουν τις δικές μας πεποιθήσεις. **Η πίστη δεν είναι οπωσδήποτε συνέπεια της απερίσκεψιάς.** Έχουμε την πίστη η οποία είναι μια "βιαστική βεβαιότητα" και με απερίσκεψία και έχουμε και την πίστη επειδή μάθαμε και είμαστε αμετακίνητοι μετά από γνώση και αποδείξεις.

Θυμηθείτε να κοιτάξετε ακόμα:
ΕΠΙΣΤΗΜΗ & ΖΩΗ | ΑΠΟΡΡΙΨΗ | ΘΕΟΣ & ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

© Κ. Γ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΑΚΗΣ

Οι σελίδες για την ανωριμότητα της θρησκείας έχουν συμπεριληφθεί σε βιβλίο με τον τίτλο:

ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

και με υπότιτλο:

ΠΝΕΥΜΑ, ΘΕΟΣ, ΥΛΗ & ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ISBN 978-960-93-2431-1 (Στην αρχική έκδοση)

Νεότερη ενημέρωση: 11/2015

Τελευταία ενημέρωση: 07/2020

Ο αριθμός σελίδας σε μερικές σειρές με πλάγιους χαρακτήρες είναι αποσπάσματα από το βιβλίο “Η Θεολογία της Επιστήμης” ©2000